

Nr 12.

Av greve Hamilton, Alexander, m. fl., om ändring i grunderna för statsunderstöd åt lantmannaskolor.

I innevarande års statsverksproposition hemställes under nionde huvudtiteln å sidan 51 att lantmannaskola, som under vissa i propositionen angivna förutsättningar anordnar tvenne kurser under ett år, må erhålla anslag även till den andra kursen.

Av den utredning, som i den kungl. propositionen lämnas, framgår, att lantbruksstyrelsen beräknat utgifterna för en andra kurs till 4,150 kronor, varav 1,500 kronor såsom avlöning till föreståndaren och 1,000 kronor till förste läraren samt att anslaget borde utgå med ett belopp av högst 3,000 kronor, om antalet elever utgör minst 15 och, därest elevantalet utgör minst 30 och parallellundervisning anses behöfvlig, ytterligare högst 1,000 kronor samt att anslaget för kursen utan parallellundervisning bör utgå med 2,000 kronor såsom grundanslag, d. v. s. utan motsvarande tillskott från orten, och ytterligare högst 1,000 kronor under förutsättning att motsvarande anslag från orten, elevavgifterna inberäknade, står skolan till buds. Kungl. Maj:t har emellertid ansett, att statsanslaget borde utgå med högst 2,000 kronor för kurs med högst 15 elever och högst 3,000 kronor, om parallellundervisning anses behöfvlig, samt att 1,000 kronor skulle utgå såsom grundanslag, medan ytterligare högst 1,000 kronor skulle utgå under förutsättning att motsvarande anslag, elevavgifterna inberäknade, erhålles från orten, från vilken enligt departementschefens beräkning skulle erfordras ett tillskott av 1,600 kronor.

Det föreliggande förslaget bör utan tvivel från principiell synpunkt hälsas med tillfredsställelse, ty för närvarande finnes knappast någon

möjlighet för en lantmannaskola att anordna tvenne kurser på ett år. Emellertid synes det oss, som om frågan knappast skulle kunna lösas på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit. Många av våra lantmannaskolor, för att icke säga de allra flesta, torde hava svårt att anskaffa det nödiga ortsbidraget, som vanligen erhålles från hushållningssällskapen, vars tillgångar mångenstädes äro mycket begränsade. Utan tillräckliga medel torde ingen skola våga experimentet att anordna tvenne kurser, och man kan följaktligen befara, att någon sommarkurs icke kommer till stånd med ett så litet anslag, som i den kungl. propositionen föreslagits.

Flere av våra lantmannaskolor hava inga elevavgifter, under det att andra hava dylika till växlande belopp. Om man utgår ifrån att en skola under vinterkursen har 52 elever, därav 12 frielever, och att varje av de återstående eleverna erlägger en avgift av 40 kronor, erhåller skolan genom dessa ett belopp av 1,600 kronor. Från orten erhålles växlande anslag; vi kunna i detta fall välja 2,000 kronor — skolor finnas, som hava lägre ortsbidrag. I detta fall kan skolan icke ens erhålla hela statsanslaget till vinterkursen, ty en skola med ovannämnda elevantal har rätt att uppbära grundanslag 2,000 kronor, ytterligare anslag 3,000 kronor och anslag till parallellundervisning 1,000 kronor, d. v. s. 6,000 kronor, men för att kunna uppbära detta anslag fordras 4,000 kronor från orten, elevavgifterna inberäknade. I det fall, som här ovan relaterats, kan skolan uppbära endast 5,600 kronor i statsanslag för vinterkursen. Om skolan erhåller 15 elever till den nya kursen, varav 4 frielever, och elevavgifterna äro desamma som i föregående, skulle en inkomst av 440 kronor härigenom erhållas. Om skolan icke kan erhålla något ortsbidrag, d. v. s. anslag från vederbörande hushållningssällskap, till sommarkursen, skulle ett statsanslag av 1,440 kronor — 1,000 kronor i grundanslag och 440 kronor såsom ytterligare anslag — i detta fall kunna erhållas. Att en sommarkurs under dylika förhållanden skulle anordnas är föga troligt.

Det torde under alla förhållanden icke åtminstone de närmaste åren bliva möjligt för något större antal av våra lantmannaskolor att till vinterkursen erhålla minst 50 elever — enligt lantbruksstyrelsens förslag minst 40, ett enligt vårt förmenande mera lämpligt antal — och till sommarkursen minst 15 elever, vilket enligt Kungl. Maj:ts förslag är en förutsättning för anslag till sommarkursen, men det är påtagligt, att skolornas föreståndare och lärarekrafter skulle göra sitt bästa för att nå detta mål, om något rikligare statsanslag stode skolorna till buds.

Ett av de mest verksamma medlen härvid skulle utan tvivel vara, om sommarkursen såväl som vinterkursen erhöles ett grundanslag av 2,000 kronor och att sommarkursen erhöles ett ytterligare anslag av högst 1,000 kronor jämte anslag till parallellundervisning på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit. Givet är, att sommarkurs endast komme att anordnas vid väl skötta skolor med mycket dugliga lärarekrafter, och en föreståndare, som genom sin energi och duglighet förde en skola fram till en sådan utveckling, att sommarkurs kan anordnas, förtjänar otvivelaktigt den större inkomst lantbruksstyrelsen beräknat, eller 1,500 kronor, men departementschefen funnit väl hög, en inkomst, som personer med dylika kvalifikationer torde kunna förvärva genom annan anställning under sommarmånaderna.

I det förslag till förändrade grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor, som föreligger i den kungl. propositionen, återfinnes följande:

»att inom orten tillskjutes ett belopp, som, med inräknande av elevavgifterna från elever, vilka icke åtnjuta understöd av statsmedel för kursens genomgående, uppgår till minst det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget.»

I motiveringen till detta förslag framhåller departementschefen att han finner att avgifter, som erlagts av elever, vilka såsom obemedlade eller mindre bemedlade erhållit statsunderstöd, icke må för grundläggande av rätt till statsunderstöd åt skolan utöver grundanslaget inräknas såsom ortsbidrag, då det kan med fullt fog sägas, att denna avgift erlägges av staten för de elever, som erhållit statsunderstöd. Rätt till ytterligare statsunderstöd åt själva skolan bör därför icke kunna grundas på densamma.

Detta förslag synes oss icke innebära ett främjande av lantbruksundervisningen, utan tvärtom ett steg i motsatt riktning, och man kan likaledes ifrågasätta, huruvida det föreliggande förslaget vilar på fullt riktiga förutsättningar. Vi tillåta oss, för att belysa frågan, anföra tvenne exempel.

En skola A. har till sin kurs fått 40 elever. Skolan har av hushållningssällskapet erhållit ett anslag av 2,000 kronor. Sex elever, som sökt statsunderstöd, hava anmält sig och därjämte enligt det föreliggande

förslaget fått plats som frielever vare sig ansökning därom ingives eller ej. Skolan åtnjuter ett grundanslag av statsmedel av 2,000 kronor och därjämte ett ytterligare anslag av statsmedel intill 4,000 kronor, därest skolan kan visa motsvarande ortsbidrag, i detta fall *samtliga* elevavgifter inberäknade. Om dessa utgöra 60 kronor för varje elev, har skolan att uppvisa ett ortsbidrag av 4,040 kronor (2,000 + 2,040) och erhåller följaktligen ett statsanslag av 6,000 kronor. Inkomsten blir, elevavgifterna inberäknade, 10,040 kronor.

En skola B. är belägen i en trakt med mindre välbärgad befolkning. Skolan har liksom A. fått 40 elever, av vilka 25 erhållit statsunderstöd. Skolan är enligt det förliggande förslaget skyldig att vare sig ansökning därom ingives eller ej bevilja minst 2 frielevplatser för varje 1,000 kronor av statsanslaget. Anslaget från orten utgör 2,000 kronor. Skolan erhåller ett grundanslag av 2,000 kronor. Elevavgifterna utgöra — vi kunna utgå från 12 frielever — 1,400 kronor. Skolan har emellertid vid sökande av statsanslag icke rätt att medräkna elevavgifterna för dem, som erhålla statsunderstöd, utan endast för de återstående 15, d. v. s. i detta fall 900 kronor. Skolan kan av statsmedel utöver grundanslaget erhålla 2,900 kronor och skolans inkomster bli i detta fall 8,300 kronor. Det vill med andra ord säga, skolan B. erhåller, jämfört med skolan A., en mindre inkomst av 1,740 kronor. De olika skolornas inbördes ställning kan vara ännu ogynnsammare. Skolorna kunna exempelvis vara belägna i olika län; skolan A. kan hava större ortsbidrag än skolan B. o. s. v.

Det förefaller, som om den skola, som får emottaga de flesta statsunderstödda eleverna skulle komma att lida härav i så hög grad, att man kan ifrågasätta, huruvida den har råd, att, därest det föreliggande förslaget vinner riksdagens bifall, antaga mer än ett mycket begränsat antal sådana elever, och dock avsåg statsunderstöden till eleverna att främja de mindre bemedlades inhämtande av kunskaper, utan att på något sätt inkräkta på skolornas möjlighet att erhålla statsanslag. Snarare borde skolorna uppmuntras att antaga dessa elever, som i mycket stor utsträckning torde vara i behov av ytterligare lättnader, exempelvis genom frielevplatser. Enligt vår uppfattning hade det varit mera välbetänt, om skolan, därest den beviljade dylika statsunderstödda elever frielevsplatser utöver det antal, som skolan enligt gällande grunder är skyldig att bevilja, hade fått tillgodräkna sig undervisningsavgiften vid sökande av statsunderstöd, oaktat avgiften på grund av elevens svaga

ekonomi icke utkrävts av honom. En sådan bestämmelse hade otvivelaktigt mera fog för sig än det i den kungl. propositionen föreslagna.

I anslutning till vad i det föregående blivit anfört hemställes,

att riksdagen ville besluta om följande ändring av de grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor från och med läsåret 1915—1916, som Kungl. Maj:t i sin förutnämnda proposition förelagt riksdagen:

Till — — — — — sålunda:
 Då — — — — — med:
 ej — — — — — erforderlig;
 dock — — — — — 10;
 med — — — — — uppfyllda;

allt under villkor i övrigt:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifterna uppgår minst till det belopp, hvarmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget.

att — — — — — skola,
 att — — — — — antal,
 att — — — — — samt
 att — — — — — verksamhet.

Därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, må, under förutsättning att i den första kursen minst 40 elever deltagit — — — —
 — — — kursen:

ej mindre grundanslag å 2,000 kronor än — — —
 — — erforderlig
 dock — — — — — uppfyllda;
 allt — — — — — kursen.

Stockholm den 20 januari 1915.

Alexander Hamilton.

C. Magnusson.

Klas Malmberg.

Birg. Jönsson.

K. J. A. Gustafsson.

